

V novele Tá zem vábna... (1907) realisticky až ironicky vyjadrila tému vysťahovalectva do Ameriky. Monumentálnou rozpravou o základných ľudských hodnotách v dimenziách života a smrti je novela o tragickom skone zbohatnutej slúžky, ale nešťastnej matky Márnosť všetko (1908). Završením zrelej tvorivej etapy je novela Ťapákovci (1914), kde zobrazuje na vzťahoch rodiny Ťapákovcov zánik jednej spoločenskej etapy a tragikomické konštituovanie kapitalizmu na slovenskom vidieku.

Pacifistickú novelu Hrdinovia (1918) písala ako súťažnú prácu, v ktorej sa usilovala vyjsť v ústrety spoločenským očakávaniam, čo do istej miery znižuje jej umeleckú vierohodnosť. Vynikajúcim textom je novela o ľudskej biede, slabosti a utrpení Skon Paľa Ročku (1921). Polemickou autorky s oficiálnou martinskou koncepciou literatúry a s patetickým vzťahom k národu a folklóru je románová novela Všetko za národ (1926). V ďalších novelách Dve doby (1936) a Záplava (1938) s iróniou zobrazuje zmenené spoločenské pomery v novej republike. Príležitostne písala aj divadelné hry, tie však nedosiahli úroveň jej próz.

Božena Slančíková Timrava, Daniel Majling: Bál, fotografie z predstavenia inscenácie v SND

Údaje o minci

Nominálna hodnota: 10 eur
Materiál: Ag 900/1000
Cu 100/1000
Hmotnosť: 18 g
Priemer: 34 mm
Hrana: nápis do hĺbky: „PREDSTAVITELKA NESKORÉHO LITERÁRNEHO REALIZMU“
Náklad: limitovaný náklad v bežnom a proof vyhotovení 11 000 ks
Autor návrhu: Asamat Baltaev, Dis.
Rytec: Filip Čertásky
Výrobca: Mincovňa Kremnica

Na líci mince je zobrazená otvorená kniha s motívom známeho diela Boženy Slančíkovej Timravy Ťapákovci. Na knihe je položené brko na písanie. Štátny znak Slovenskej republiky je v spodnej časti mincového poľa. Vedľa neho je názov štátu SLOVENSKO, pod ktorým je letopočet 2017. V hornej časti mincového poľa je označenie nominálnej hodnoty mince 10 EURO.

Na rube mince je v kompozícii s otvorenou knihou zobrazený portrét Boženy Slančíkovej Timravy. Pod kompozíciou je meno a priezvisko BOŽENA SLANČÍKOVÁ a pod nimi pseudonym TIMRAVA. Pod pseudonymom je značka Mincovne Kremnica MK a značka autora mince Asamata Baltaeva. V hornej časti mincového poľa sú v dvoch riadkoch letopočty narodenia a úmrtia Boženy Slančíkovej Timravy 1867 a 1951.

Vydala: © Národná banka Slovenska, september 2017

Foto: Wikimedia (Ladislav Luppa, Szeder László), Collavino, Progress Promotion
<http://www.nbs.sk/sk/bankovky-a-mince/eurove-mince/zberatelske>

Božena Slančíková Timrava

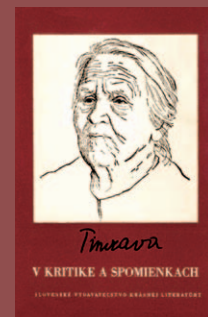
150. výročie narodenia

Strieborná zberateľská minca

Spisovateľka a dramaticka Timrava, vlastným menom Božena Slančíková, je významná predstaviteľka neskorého literárneho realizmu. Jej dielo znamená vrchol slovenského realizmu, svojím dôrazom na psychológiu postáv a životným pocitom je však už blízke tvorbe slovenskej moderny.

Božena Slančíková Timrava sa narodila 2. októbra 1867 v Polichne. Jej otec, evanjelický farár, bol spoluzakladateľom Matice slovenskej. Dva roky navštevovala ľudovú školu v Polichne, potom ju spolu so súrodencami vyučoval otec. Po jeho smrti (1909) sa s matkou presťahovali k bratovi do Ábelovej, kde v rokoch 1919 – 1929 pôsobila ako učiteľka v materskej škole. Roku 1945 sa presťahovala k príbuzným do Lučenca. Ako nevydatá žena mala celý život existenčné problémy, pretože honoráre za tvorbu boli len symbolické. Zomrela 27. novembra 1951 v Lučenci.

Timravin spisovateľský vývin i jej súkromie ovplyvnil život v zapadnutom novohradskom kraji, ale aj tvorivá atmosféra v kruhu rodiny. Roku 1887 so sestrou pripravovala rukopisný časopis *Ratolešť*, v rokoch 1886 – 1897 písala satiricky ladené básničky, ktoré postupne nadobúdali sebaironický charakter. Mnohé sa stali zárodkom noviel z prostredia dedinskej inteligencie s dominujúcou témou vzťahu muža a ženy. Najvlastnejším poľom jej literárnej aktivity sa stala prozaická tvorba.

typ hrdinky s dovedty neobvyklými pocitmi smútku a rozčarovania, ktoré súviseli s dobovou spoločenskou atmosférou. Toto tvorivé obdobie bolo načas prerušené aférou okolo publikovania novely *Skúsenosť* v *Slovenských pohľadoch* (1902), kde autorka opísala zážitky zo svojho pôsobenia ako spoločnice vdovy Országhovej v Dolnom Kubíne a sarkasticky zobrazila pomery v národne orientovanej spoločnosti. Keďže jej analýza nebola zhovievavá ani k najvýznamnejším reprezentantom slovenskej literatúry Hviezdoslavovi a Vajanskému, redaktor pod nátlakom niektoré pasáže vynechal, resp. zmenil. Znechutená Timrava načas rezignovala na otvorené sebvýjadrenie.

Roky 1904 – 1906 boli etapou tvorivého hľadania a priniesli prózy rozličného zamerania i umeleckej hodnoty. K najvýznamnejším v rámci celého jej diela patria rozsiahle novely *Bez hrdosti* (1905) a *Veľké šťastie* (1906), ktoré prekonávajú tradičnú realistickú poetiku vysokou mierou subjektívnej zaangažovanosti hrdinky, uvoľnenou kompozíciou a preferovaním literárnej štylizácie pred realistickou iluzívnosťou. Dej novely *Bez hrdosti* autorka postavila na bezperspektívnom ľúbostnom vzťahu autobiografickej hrdinky so sebavedomým maďarómom. V sebaironii, hraničiacej až so sebadegradáciou, možno identifikovať súvislosť s Timraviným starodievctvom ako stavom odmietnutia kompromisu v citovej sfére.

Socha B. S. Timravy pred budovou Gymnázia B. S. Timravy v Lučenci od sochára Alfonza Groma

V prvej uverejnenej poviedke *Za koho íšť?* (1893) na vtedajšie pomery priam vyzývavo sústredila pozornosť na tému získavania „dobrej partie“ do manželstva, ku ktorej sa opakovane vracala. Obraz vzťahu muža a ženy, netradične poňatý ako strata ilúzií naivného dievčaťa, resp. jeho zmierenie sa s realitou, predstavuje nosnú líniu Timraviných spoločenských próz. V novelách z obdobia 1896 – 1900 (*Pomocník*, *Ťažké položenie*, *Tak je darmo*, *Pozde*, *Nemilí*, *Bál*, *Boj*) sa objavil psychologicky prepracovaný

